

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ในส่วนของความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา 6 ซึ่งระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนา ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ระบุไว้ว่า ให้ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ปัญหา ฝึกให้ นักเรียนได้ปฏิบัติจริง ทำได้ คิดเป็น รักการอ่าน เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียน ค้นพบความสามารถความถนัดและความสนใจของตนเองเป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของ ท้องถิ่นและประเทศชาติ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็น มาตรฐานการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อหนึ่งว่า “เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย ในตนเอง ปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์” จุดหมายในข้อที่หนึ่งที่กล่าวไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่า นอกเหนือจากการเน้นความสมบูรณ์ทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ แล้วส่วนที่เน้นมากและให้ความสำคัญคือ การให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จึงมีความจำเป็นต้องมี การเตรียมเด็กและเยาวชนที่จะเติบโตต่อไปในอนาคตให้เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงเพื่อความอยู่รอด ของตนเองและครอบครัว สิ่งสำคัญที่สุดคือ เด็กและเยาวชนต้องรู้จักคิดแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น รู้จักคิด วิเคราะห์สถานการณ์ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น จึงมีการปฏิรูปการศึกษาในทุกระดับชั้นปี ดังจะเห็นได้ จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ได้ก่อให้เกิดกระแสครั้งใหญ่ของครูอาจารย์

และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาทั้งหลายและในมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติได้ระบุไว้ว่า อุดมการณ์สำคัญของการจัดการศึกษาคือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิต และการสร้างสังคมไทย ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาที่สร้างคุณภาพชีวิตและสังคมบูรณาการอย่างสมดุลระหว่าง ปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรมเป็นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อคนไทยทั้งปวงมุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษาระดับพื้นฐาน และพัฒนาความรู้ ความสามารถเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา และจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้น พื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด ลักษณะอันพึงประสงค์และสมรรถนะของผู้เรียนไว้โดยมีจุดหมายให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและ ค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเองมีวินัย และปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความรู้ความสามารถในการสื่อสาร การคิดการแก้ปัญหา การใช้ เทคโนโลยี มีทักษะชีวิตมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีมีสุขนิสัยและรักการออกกำลังกายมีความ รักชาติมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญา ไทยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมมีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข (กรมวิชาการ, 2551, น.1-5)

ดังนั้นการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหาตามหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์จึง เป็นวิธีการที่ช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์ของ นักเรียนได้ดีเพราะปัจจุบันเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสารสถานการณ์ใหม่ๆเกิดขึ้นตลอดเวลา นักเรียน จึงต้องมีการปรับตัวพัฒนากระบวนการเผชิญสถานการณ์ เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมี ความสุข ซึ่งยุคสมัยปัจจุบันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง จำเป็นต้องพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยนำกระบวนการเผชิญสถานการณ์ รู้จักคิดใคร่ครวญเลือกสรร ข้อมูลอย่างมีคุณภาพ ฝึกฝนจนสามารถถ่ายโยงความคิดจากการเรียนไปสู่การแก้ปัญหาในสถานการณ์ อื่นๆ ของชีวิตประจำวันได้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการศึกษาและใช้ความสามารถในการแก้ปัญหา ตัดสินใจอย่างถูกต้อง สุขุม อมรวิวัฒน์ กล่าวว่ากระบวนการเผชิญสถานการณ์เป็นการจัดการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมและฝึกทักษะกระบวนการคิดอย่างสมเหตุสมผลโดยอาศัยการค้นหาข้อเท็จจริงหลักการ

และข้อสรุปมาพิสูจน์หาความจริงและเป็นแนวทางในการตัดสินใจแก้ปัญหาการแก้ปัญหาเป็นการช่วยให้นักเรียนมีหลักการคิดรู้จักเลือกสรรปรับตัวกับเหตุการณ์และสิ่งใหม่ ๆ เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่สมเหตุสมผลโดยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์นั้นผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ สุมณ อมรวิวัฒน์ ได้เสนอการเรียนรู้ที่จะเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ มีขั้นตอน 4 ขั้นตอน ดังนี้คือ 1) ขั้นเผชิญนักเรียนร่วมกันอภิปรายประเด็นปัญหาที่ต้องแก้ไขโดยสามารถระบุปัญหาต่างๆ จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากการค้นคว้าด้วยตนเองได้ 2) ขั้นผจญ นักเรียนนำข้อมูลที่ศึกษาร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและสามารถบอกที่มาของปัญหาได้ 3) ขั้นผสมผสาน นักเรียนเสนอแนวทางแก้ปัญหาจากสาเหตุของปัญหาแต่ละสาเหตุและนำไปสู่การวิธีการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และ 4) ขั้นเผด็จ นักเรียนนำสิ่งที่ได้เลือกและตัดสินใจไปสู่การลงมือปฏิบัติหลังจากการใช้วิธีการแก้ปัญหาว่าผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไรได้เสนอการเรียนรู้ที่จะเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ และสามารถเอาชนะปัญหาเหล่านั้นได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สมรรถนะสำคัญของนักเรียนด้านความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหา มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดการสร้างองค์ความรู้ หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเอง และสังคมได้อย่างเหมาะสมเมื่อเรียนรู้จากเนื้อหาสาระสำคัญ นักเรียนเกิดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ แสวงหาความรู้ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ สามารถแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสม บนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เหตุผล และข้อมูลข่าวสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ขั้นตอนของวิธีสอนด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์จะเสริมสร้างให้เกิดทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตที่วุ่นวายซับซ้อนได้ดี ผู้ที่มีทักษะการคิดแก้ปัญหาจะสามารถเผชิญกับภาวะสังคมที่เคร่งเครียดได้อย่างเข้มแข็ง มีการลำดับขั้นตอนของการคิดและการดำเนินการแก้ปัญหาได้อย่างชัดเจน เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาได้รวดเร็วทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยนำแนวคิดของ Weir (1974, p.18) มาประยุกต์ใช้คือ ขั้นที่ 1 ระบุปัญหาหรือตั้งปัญหา ขั้นที่ 2 นิยามสาเหตุของปัญหา ขั้นที่ 3 ค้นหาแนวทางแก้ปัญหาและตั้งสมมติฐานหรือวิธีการแก้ปัญหา ขั้นที่ 4 พิสูจน์คำตอบหรือผลลัพธ์ที่ได้จากการแก้ปัญหาเป็นการทำความเข้าใจปัญหาว่าเงื่อนไขของปัญหาคืออะไรสิ่งที่ต้องการคืออะไรพิจารณาว่าปัญหามีอะไรบ้างควรลดปัญหาหรือจัดปัญหาให้จบสิ้นอย่างไรและลงมือปฏิบัติตรวจสอบแน่ใจว่าถูกต้อง

จากผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนชุมชนน้ำอ้อม อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า

เกณฑ์ที่ได้ตั้งไว้และมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2555 - 2557 คือร้อยละ 53.10 ร้อยละ 52.60 และร้อยละ 46.26 ตามลำดับค่าเฉลี่ยโดยรวมร้อยละ 50.65 ในระยะ 3 ปี การศึกษาที่ผ่านมา ในภาพรวมคะแนนโดยเฉลี่ยก็ต่ำกว่ากลุ่มประสบการณ์อื่นๆ ซึ่งเป็นคะแนนที่ยังไม่เป็นที่น่าพอใจจากการประเมินคุณภาพนักเรียน

ผู้วิจัยในฐานะเป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ที่ได้มองเห็นความสำคัญในการจัดการเรียนการสอน และอยากพัฒนาเด็กนักเรียน เยาวชน ที่จะก้าวไปเป็นกำลัง และอนาคตของชาติ ด้วยการมีคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รู้จักวิธีการแก้ปัญหา โดยนำกระบวนการเผชิญสถานการณ์มาปรับใช้ จึงมีความสนใจที่จะพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ มาทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชุมชนน้ำอ้อม อาจจะทำให้ทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนสูงขึ้น นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ และทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนดีขึ้นต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80 /80

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียน ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.2.3 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา ก่อนและหลังการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์

1.2.4 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์

1.3 สมมุติฐานการวิจัย

1.3.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์สูงกว่าก่อนเรียน

1.3.2 ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์สูงกว่าก่อนเรียน

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 12 คน โรงเรียนชุมชนน้ำอ้อม ตำบลน้ำอ้อม อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

1.4.2 ตัวแปรที่ศึกษา

1.4.2.1 ตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์

1.4.2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่

- 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์
- 2) ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
- 3) ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์

1.4.3 เนื้อหาการวิจัย

เนื้อหาการวิจัยในครั้งนี้ใช้เนื้อหาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาฐานพื้นฐานพุทธศักราช 2551 หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มี 5 เรื่อง ดังนี้

1.4.3.1 อริยสัจ 4

1.4.3.2 พละ 5

1.4.3.3 วุฒิธรรม 4

1.4.3.4 มงคล 38 ข้อที่ 24 สันโดษ

1.4.3.5 อุบาสกธรรม 5

1.4.4 ระยะเวลาในการศึกษา

ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 ระหว่างเดือน สิงหาคม-กันยายน ใช้เวลาในการทดลองรวมทั้งสิ้น 10 คาบเรียน จำนวน 5 แผนการสอน แผนการสอนละ 2 คาบเรียน คาบเรียนละ 1 ชั่วโมง

1.5 นวัตกรรมเฉพาะ

หลักสูตรทางพระพุทธศาสนา หมายถึง ตรีขันธ์ 4 พละ 5 วุฒิชรรม 4 มงคล 38 ข้อที่ 24 สัน โศภ อุบาสกธรรม 5 จำนวน 5 เรื่อง นำมาให้แก่นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้ และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาตามแนวทางกระบวนการเผชิญสถานการณ์

การเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้อย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ได้มีโอกาสสัมพันธ์กับสิ่งที่จะเรียนรู้ หรือมีกัลยาณมิตร ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ และสามารถนำประสบการณ์จากการเรียนรู้มาเป็นแนวทางในการเลือกและตัดสินใจ โดยผ่านการวิเคราะห์และประเมินค่า เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ จากแนวคิดของสุมน อมรวิวัฒน์

ประสิทธิภาพ (E_1 / E_2) หมายถึง เกณฑ์ประสิทธิภาพของกิจกรรม

เกณฑ์ 80 ตัวแรก (E_1) หมายถึง ประสิทธิภาพร้อยละของคะแนนเฉลี่ยนักเรียนทั้งหมด จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน และการทดสอบย่อย คะแนนร้อยละ 80 ถือเป็นประสิทธิภาพของกระบวนการ

เกณฑ์ 80 ตัวหลัง (E_2) หมายถึง ประสิทธิภาพของผลสัมฤทธิ์ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนทั้งหมดที่สามารถตอบแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตามหลักสูตรทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ได้คะแนนร้อยละ 80 ถือเป็นประสิทธิภาพของผลสัมฤทธิ์

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถในการพยายามเข้าถึงความรู้ซึ่งเกิดจากการทำงานที่ประสานกัน และต้องอาศัยความพยายามอย่างมากทั้งองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสติปัญญา และองค์ประกอบที่ไม่ใช่สติปัญญา แสดงออกในรูปความสำเร็จซึ่งสามารถและสังเกตวัดได้ด้วย เครื่องมือทางจิตวิทยาหรือแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั่วไป คะแนนที่ได้รับจากแบบทดสอบหลังเรียนโดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ซึ่งวัดได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้จัดระดับความสามารถทางสมองของมนุษย์ออกเป็น 6 ระดับคือ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อวัดความรู้ความสามารถทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังจากเรียนด้วยแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นแบบทดสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก

ความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา หมายถึง ความสามารถด้านการใช้หลักการกำหนดทางเลือก เพื่อจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตอย่างเป็นระบบและเหมาะสมกับตนเองที่สุด โดยอาศัยหลักสูตรทางพระพุทธศาสนา มีขั้นตอนอยู่ 4 ขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้

1. ขั้นกำหนดปัญหา (หรือขั้นทุกซ์)
2. ขั้นตั้งสมมติฐาน (หรือขั้นสมมุติ)
3. ขั้นการทดลองและเก็บข้อมูล (หรือขั้นนิโรธ)
4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล (หรือ ขั้นมรรค)

ซึ่งวัดได้จากแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหา จำนวน 5 ข้อ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวคิดของ (Bloom) ประกอบด้วย ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ และความสามารถด้านการคิดแก้ปัญหาตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ ใช้เครื่องมือวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับคือ พึงพอใจมากที่สุด พึงพอใจมาก พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจน้อย และพึงพอใจน้อยที่สุด

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.6.1 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และสามารถคิดแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน วิธีการที่ถูกต้อง โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามกระบวนการเผชิญสถานการณ์

1.6.2 ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้แนวทาง สื่อ และวิธีการเรียนการสอน ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ไปปรับใช้ในการเรียนการสอนต่อไป

1.6.3 เป็นข้อมูลสารสนเทศด้านการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ต่อไป